

Prekeninspirasjon til 9. november (22. søndag i Treenighetstiden)

Ved Espen Andreas Hasle, prost i Nordre Follo prosti i Den norske kirke

Prekentekest: Lukas 10,25–37 - Den barmhjertige samaritanen

25 Da sto en lovkyndig fram og ville sette Jesus på prøve. «Mester», sa han, «hva skal jeg gjøre for å arve evig liv?» 26 «Hva står skrevet i loven?» sa Jesus. «Hvordan leser du?» 27 Han svarte: «Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din kraft og av all din forstand, og din neste som deg selv.» 28 Da sa Jesus: «Du svarte rett. Gjør det, så skal du leve.» 29 Men han ville rettferdiggjøre seg selv og spurte Jesus: «Hvem er så min neste?» 30 Jesus tok dette opp og sa:

«En mann var på vei fra Jerusalem ned til Jeriko. Da falt han i hendene på røvere. De rev klærne av ham, skamslo ham og lot ham ligge der halvdød. 31 Nå traff det seg slik at en prest kom samme vei. Han så ham, men gikk utenom og forbi. 32 Det samme gjorde en levitt. Han [kom,] så mannen og gikk rett forbi. 33 Men en samaritan som var på reise, kom også dit hvor han lå, og da han fikk se ham, fikk han inderlig medfølelse med ham. 34 Han gikk bort til ham, helte olje og vin på sårene hans og forbandt dem. Så løftet han mannen opp på eselet sitt og tok ham med til et herberge og pleiet ham. 35 Neste morgen tok han fram to denarer, ga dem til verten og sa: 'Sørg godt for ham. Og må du legge ut mer, skal jeg betale deg når jeg kommer tilbake.'

36 Hvem av disse tre synes du nå viste seg som en neste for ham som ble overfalt av røvere?» 37 Han svarte: «Den som viste barmhjertighet mot ham.» Da sa Jesus: «Gå du og gjør som han.»

Hvem er så min neste?

Denne søndagens prekentekest starter med en lovkyndig som kommer til Jesus med et tilsynelatende teologisk spørsmål: «Hvem er så min neste?». Dette er et reelt spørsmål som trengte avklaring, selv om teksten antyder at den lovkyndige spør for å sette Jesus på prøve.

I jødisk tradisjon var «neste» ofte tolket snevert – som en medborger, en som delte tro og praksis. Det fantes grenser for kjærligheten. En referanse er 3. mosebok 19. Her utmyntes først i v. 17-18 at «din neste» er landsmannen til den som tillaes. Men like etterpå i v. 33-34 presiseres det at også innflyttere skal elskes.

3. mos 19,17-18: Du skal ikke bære hat til din bror i hjertet, men du skal tale landsmannen din til rette, så du ikke fører synd over deg for hans skyld. 18 Du skal ikke ta hevn og ikke bære nag til landsmennene dine, men du skal elske din neste som deg selv. Jeg er Herren.

3. mos 19,33-34: Når en innflytter bor i landet hos dere, skal dere ikke gjøre urett mot ham. 34 Innflytteren som bor hos dere, skal være som en av deres egne landsmenn. Du skal elske ham som deg selv. For dere har selv vært innflyttere i Egypt. Jeg er Herren deres Gud.

I Siraks bok advares det i klare ordelag mot å innlate seg med syndere og ugudelige.

Sirak 12,1-7 1 Gjør du noe godt, så vit hvem du gjør det mot, da skal du få takk for dine gode gjerninger.

2 Gjør godt mot den gudfryktige, så skal du få vederlag, om ikke fra ham selv, så fra Den høyeste.

3 Den får intet godt som driver på med ondt, og som ikke gir til de fattige.

4 Gi til den gudfryktige,
men ta deg ikke av synderen.
5 Gjør godt mot den ydmyke,
men gi ikke til den ugudelige.
Hold brødet tilbake, gi det ikke til ham,
så han ikke gjennom det skal få makt over deg.
For du vil få dobbelt vondt tilbake,
hva godt du enn gjør mot ham.
6 For også Den høyeste hater syndere,
han lar de ugudelige få sin straff.
[Han vokter dem til dagen de skal straffes.]
7 Gi til den gode,
men ta deg ikke av synderen.

Jesus snur forventningene opp ned

Jesus svarer med en fortelling som snur alt på hodet. En mann blir overfalt og ligger halvdød i grøften. To religiøse ledere – en prest og en levitt – går forbi. De som burde ha hjulpet, gjør det ikke. Kanskje av frykt for å bli urene, kanskje av likegyldighet. En ting er at de ikke kunne vite om mannen som lå der forslått var en av deres eget folk som de skulle hjelpe hvis de holdt seg til en streng tolkning av «min neste», en annen ting er at hvis han var død, eller døde i armene deres ville det få en rekke konsekvenser.

4. Mos 19,11 sier: «Den som rører ved liket av et menneske, skal være uren i sju dager.» For folk som ledet gudstjenester eller religiøse seremonier ville det åpenbart være et problem.

Så kommer den store overraskelsen i fortellingen. Når Jesus har begynt med «Presten, levitten ...» så er det omtrent som å begynne en historie i dag med «Svensken, dansken og...» Alle vet at det neste er «nordmannen». På samme måte var det det tredje, faste leddet i denne rekka som Jesus begynner på «resten av Israelsfolket». Ref. f.eks. 2. Krønikebok 34,30:

“Så gikk han opp til Herrens hus, og sammen med ham gikk alle judeerne og de som bodde i Jerusalem – prestene og levittene, hele folket, både gamle og unge.»

og 1 Krøn 28, 21; Esra 2,70; 7,7.13; 8,15; 9,1; 10,5; Neh. 8,13; 11,3.20.

Når den tredje personen i rekka er en samaritan, vil det være grunn til å anta at det har skapt betydelig forvirring hos tilhørerne. Samaritanerne var delvis innafor, delvis utenfor det gode selskap. F.eks. sier Siraks bok det ganske klart:

«To folkeslag avskyr min sjel,
og det tredje er ikke engang et folk:
de som bor i Samaria-fjellene, og filisterne,
og det toskete folket som bor i Sikem.» (Sir 50, 25-26)

Den beste parallellen i dag vil være å sammenstille to folk som ligger i en etnisk konflikt med hverandre.

Men det er altså en samaritan som er helten i fortellingen. En som var foraktet, sett på som halvt hedning, halvt jøde. En som *ikke* var nabo, *ikke* var en del av fellesskapet. Men det er han som viser barmhjertighet. Han *gjør* kjærlighet. Han *gjør* neste.

Å gjøre barmhjertighet

Det greske uttrykket som brukes, kan oversettes med «han gjorde barmhjertighet med ham». Det er ikke bare en følelse – det er en handling. Han går ned i grøfta, blir skitten, blir sårbar. Han bruker egne ressurser, tid og penger – uten noen garanti for takknemlighet.

Og det han legger igjen til verthuseieren - to denarer - tilsvarer omtrent tre ukers mat. Det er ikke småpenger. Det er en investering i en fremmed. En som kanskje aldri kan betale tilbake.

Hvem er min neste?

Jesus snur spørsmålet: Det handler ikke om *hvem* som er min neste, men om *hvordan* jeg kan være en neste. Den som viser barmhjertighet, er den som er en ekte nabo. Og ofte er det den vi på forhånd har bestemt oss for *ikke* kan være vår nabo – den fremmede, den som tror annerledes, den som ikke passer inn.

Å elske Gud betyr at man ikke kan sette grenser for hvem man må elske som sin neste.

«Du kan være ganske sikker på at du har skapt Gud i ditt eget bilde når det viser seg at Gud hater alle de samme menneskene som du gjør»¹ Jesus utfordrer oss til å elske dem vi helst vil slippe å elske. Til å gjøre barmhjertighet – med dem, ikke bare for dem.

Da er veien kort til relevans for Global uke.

Global uke: En utfordring til kirken

I Global uke utfordres vi til å se dem som «ligger i grøfta» i vår tid, med et særlig blikk til ofre for moderne slaveri og svart arbeid. Fakta om situasjonen ligger mange andre steder på disse ressursidene, anbefaler å lete det opp, eller gå inn på noen av de andre aktørene som jobber mot svart økonomi i Norge². Fair Play bygg Norge har også mye relevant informasjon, f.eks. i deres årsrapport fra 2024.³

Her vil jeg heller bruke plassen til å gi noen antydninger om disse faktaene kan brukes som poenger i en preken.

Det åpenbare poenget fra prekenteeksten er Jesu oppfordring til å vise solidaritet, barmhjertighet og handling med og for dem som lider. Dette kan vi gjøre både i bønn og gjennom ulike former for engasjement. Her vil det være godt å prøve å være så konkret som mulig.

Har din kommune regler som reduserer risikoen for at mennesker blir utnyttet av bedrifter som leverer tjenester til kommunen? Oslo har det, kalt Oslomodellen⁴. Hvis ikke, kanskje kirka på stedet skal starte en kampanje for å få det?

Dette gjelder din menighet, eller i hvert fall lokalsamfunnet dere holder til i. 10% av befolkningen i Norge har kjøpt tjenester svart det siste året. 40%(!) mener det er greit å utføre arbeid svart for venner og kjente. En ting er at den svarte økonomien gjør at felleskapet (Norge) glipp av årlige

¹ Anne Lamott, *Bird by Bird: Some Instructions on Writing and Life* (New York: Anchor, 1995), 22.

² <https://www.samarbeidmotsvartokonomi.no>, eller for mer detaljert informasjon se f.eks. denne undersøkelsen fra 2024: <https://www.samarbeidmotsvartokonomi.no/wp-content/uploads/2022/03/Undersokelse-om-svart-arbeid-13.09.pdf>

³ https://fairplaybyggoslo.no/wp-content/uploads/2025/02/Arsmelding-Fair-Play-Bbygg-2024-low_res.pdf

⁴ <https://www.oslo.kommune.no/for-vare-leverandorer/krav-til-leverandorer/oslomodellen/#toc-1>

Global uke mot moderne slaveri - 2025

skatte- og avgiftsinntekter på anslagsvis 85 milliarder⁵. I tillegg er den svarte økonomien nært forbundet med moderne slaveri, med blant annet identitetstyveri og utnyttelse av arbeidere⁶.

Her bør det være rom for et ramsalt oppgjør. Å lindre nød og vise barmhjertighet til «vår neste» er ikke forenlig med å handle svart.

Men det går an å være enda mer konkret enn det. I de fleste store byer i Norge tilbyr nå Foodora og Wolt levering av mat på døra. Det har i sommer vært flere saker i media om hvordan sjåførene der har kontrakter og arbeidsbetingelser som er grov utnyttelse⁷.

Videre går det an å løfte blikket ut over Norges grenser. Global uke har en rekke ressurser det går an å trekke veksler på knyttet til internasjonal solidaritet. Også her går det an å gjøre dette konkret, både ved å mane til engasjement gjennom organisasjoner som jobber mot menneskehandel og slaveri, men også gjennom engasjement som forbrukere her i Norge. Vi må sette press på opphavet til ting vi kjøper, det er språket store bedrifter skjønner.

Og selvsagt: Forby «fast fashion».

Gå og gjør det samme

Jesus avslutter søndagens prekentekst med en enkel, men krevende oppfordring: «*Gå du og gjør det samme.*» Ikke bare tenk, ikke bare tro – men *gjør*. Barmhjertighet er ikke teori. Det er praksis.

Til søndagens gudstjeneste vil jeg varmt anbefale noen salmer:

- *Kom, syng en bitter salme*. Sindre Skeie og Trond Gilberg
- *Kan Gud forvandle korset til en trone*, Sindre Skeie og Trond Gilberg
- *Frihetens time må komme*, Sindre Skeie og Trond Gilberg

Alle tre fra [Frihetens time](#), konsertforestilling om vår tids slaveri og håp, skrevet til Global uke av Sindre Skeie og Trond Gilberg. Finn dem i [noteheftet](#). Rettigheter OK (NKR/Skeie/Gilberg).

Flere forslag til salmer ligger [HER](#) og nye legges til!

⁵ https://www.nrk.no/sorlandet/staten-taper-milliarder-pa-svart-arbeid_-byggfirma-i-arendal-under-etterforskning-1.17116047

⁶ <https://www.nettavisen.no/norsk-debatt/moderne-slaveri-jeg-ser-en-tydelig-trend-i-norge/o/5-95-770610>

⁷ <https://www.nettavisen.no/nyheter/matbudbransjen-varsler-endringer-etter-uakseptable-avsloringer/s/5-95-2473189>